

PLÁN HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA MESTA KOŠICE V OBLASTI ŠKOLSTVA

ANALÝZA DOSTUPNÝCH DÁT V RÁMCI CIEĽOV AGENDY 2030

Juraj Čokyna, M.A.

Scenár **//**
// pre Košice

Obsah

I. Metodológia	3
I. Základné údaje	6
Počet žiakov stúpal, viac sa to prejavilo v školách, ktorých zriaďovateľom nie je mesto Košice	6
Školy na zmeny v počte žiakov reagovali odlišnými stratégiami	7
Počet žiakov na triedy je v košických školách vysoký, najmä v školách v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice	7
II. Podiel detí s ukončeným ISCED 2	9
Kontext	9
Podiel žiakov s PUŠD už po základnej škole je vyšší ako SR priemer	12
Ročník opakuje v priemere menej žiakov v porovnaní so SR, no problém majú najmä štyri školy	15
III. Rovnaký prístup k vzdelávaniu	17
Miera školskej segregácie	17
Metodologický úvod k meraniu segregácie	17
Podiel žiakov zo SZP (2016-2019) v jednotlivých školách	18
Podiel žiakov zo SZP + PHN (2019) v jednotlivých školách	18
Žiaci zo SZP sú v Košiciach výrazne koncentrovaní do niekoľkých škôl	19
Index odlišnosti je v košických školách vysoký	21
Ak mestské politiky nebudú reflektovať na mieru segregácie žiakov zo SZP, niektoré školy budú časom nútené zatvoriť	22
Záver	23
Počet debarierizovaných škôl a školských zariadení	24
Pomocného personálu je na školách čoraz viac, no v školách nie sú zastúpení rovnomerne	24
Záver:	25
IV. Deti pripravené na nástup do školy	27
Podiel detí, ktoré sa zúčastnili predškolského vzdelávania aspoň jeden rok pred nástupom do školy, bol vyšší ako SR priemer; do plnej zaškolenosti však chýba 10 %	27
Podiel detí, ktoré aspoň raz opakovali prvý ročník ZŠ, je nižší ako SR priemer, ale výrazný problém majú štyri základné školy	28
V. Dopady pandémie COVID-19 na vzdelávacie výsledky žiakov	30
Záver:	31

I. Metodológia

Rámec analýzy vychádza z Agendy 2030, oblasť Kvalitné vzdelávanie (Cieľ 4).

Cieľom analýzy je:

- 1.) Identifikovať dostupné dáta, na základe ktorých by bolo možné vyhodnotiť aktuálny stav
- 2.) Analyzovať dostupné údaje a vytvoriť tak základ pre odporúčania, rozhodovanie a prijímanie verejných politík v oblasti ranej starostlivosti, predprimárneho vzdelávania a základného školstva
- 3.) Identifikovať chýbajúce dáta potrebné k formulovaniu odporúčaní a pri následnom rozhodovaní a prijímaní verejných politík a navrhnúť základný rámec ich zberu

Primárnym zdrojom dát pre analýzu sú výkazy škôl a školských zariadení, ktoré od škôl a školských zariadení každoročne zbiera Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (MŠVVaŠ SR) v zastúpení Centra vedecko-technických informácií (CVTI)¹.

V rámci analýzy dát boli spracované výkazy za štyri školské roky (2016/2017 – 2019/2020). Informácie zo školského roka 2020/2021 neboli analyzované z dvoch dôvodov: po prvé, autor analýzy zatiaľ nemá prístup k individualizovaným dátam za jednotlivé základné školy v danom školskom roku; po druhé, tieto dáta by boli skreslené z dôvodu prebiehajúcej pandémie, dlhého uzavretia škôl a prechodu na dištančnú výučbu. Spracované a spárované dáta na úrovni jednotlivých rokov, škôl a ročníkov – vrátane priemerov za všetky školy v SR, všetky školy v Košickom kraji, všetky školy na území mesta Košice a všetky školy v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice – budú k dispozícii magistrátu po sfinalizovaní analytického materiálu.

Podrobnejší opis sledovaných oblastí, benchmarkov, indikátorov a zdrojov dát sa nachádza v Tabuľke 1.

Legenda k Tab 1			
	Indikátory, ktoré sú spracované v analýze	Indikátory, ktoré zatiaľ neboli spracované v analýze, ale dáta k nim sú spracované a pripravené na analýzu	Indikátory, ktoré zatiaľ nemôžu byť spracované vzhľadom na nedostupné dáta, prípadne z časového hľadiska
	Dáta, ktoré sú pripravené na analýzu	Dáta, ktoré zatiaľ neboli spracované, ale mali by byť k dispozícii na relevantných miestach	Dáta, ktoré nie sú k dispozícii, prípadne bude na ich získanie potrebný značný čas a prepojenie rôznych aktérov

Tab 1: Popis skúmaných oblastí, benchmarkov (Agenda 2030), indikátorov a zdrojov dát

Oblasť	Benchmark	Indikátory	Zdroj dát
--------	-----------	------------	-----------

¹ https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky.html?page_id=9230

Podiel detí s ukončeným ISCED 2	Do roku 2030 majú všetci žiaci a žiačky ukončené minimálne nižšie stredné vzdelanie (ISCED 2)	1.) Podiel detí, ktoré zo ZŠ odchádzajú z 9. ročníka 2.) podiel detí, ktoré po ukončení 10-ročnej povinnnej školskej dochádzky nešli na SS 2a.) Podiel detí, ktoré povinnnú školskú dochádzku ukončili v nižšom ako 9. ročníku 3.) Podiel žiakov, ktorí v priebehu ZŠ prosievajú 3a.) Podiel žiakov, ktorí v priebehu ZŠ opakujú ročník 4.) Podiel žiakov, ktorí na konci I. a II. stupňa ZŠ dosahujú aspoň minimálnu úroveň gramotnosti	CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3 – 01) CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3 – 01, Výkaz 3a – 01) CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3 – 01) + informácie od vedenia škôl CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3 – 01, Výkaz 3a – 01) CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3 – 01, Výkaz 3a – 01) NA
Deti pripravené na nástup do školy	Do roku 2030 majú všetci žiaci a žiačky prístup ku kvalitnej ranej a predprimárnej starostlivosti (ISCED 0)	1.) Podiel detí, ktoré sa zúčastnili predškolského vzdelávania aspoň jeden rok pred nástupom do školy 1a.) Podiel detí, ktoré absolvovali nultý ročník 2.) Podiel detí, ktoré opakovali prvý ročník ZŠ 3.) Zaškolenosť detí vo veku 3 a 4 rokov v MŠ 3a.) špecificky zaškolenosť detí z rodín ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením 4.) Podiel detí v ranom veku (0 – 3 roky), ktorým sa poskytuje odborná raná starostlivosť 4a.) špecificky podiel detí z rodín ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením, ktorým sa poskytuje odborná raná starostlivosť 5.) Podiel detí mladších ako 5 rokov, ktoré nevykazujú problémy v oblasti zdravia,	CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3 – 01) CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3 – 01) CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3 – 01, Výkaz 3a – 01) CVTI 2019 (Výkaz 1-01) + demografické údaje MMKE Atlas rómskych komunit 2019 + demografické údaje MMKE NA (identifikácia rodín ohrozených chudobou) CVTI (Výkaz 5-01) + demografické údaje MMKE CVTI (Výkaz 5-01) + demografické údaje MMKE NA (identifikácia rodín ohrozených chudobou) NA

		vzdelávacích schopností a psycho-sociálnych podmienok	
Rovnaký prístup k vzdelávaniu bez ohľadu na sociálne alebo zdravotné znevýhodnenie	Do roku 2030 majú všetky deti – vrátane detí so zdravotným alebo sociálnym znevýhodnením – rovnaký prístup do všetkých stupňov vzdelávania	Miera školskej segregácie: 1.) Na úrovni škôl 2.) Na úrovni tried v školách 3.) Počet debarierizovaných škôl a školských zariadení	CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3-01) + RFO (2019/2020) NA Informácie od vedenia škôl
Prístupné školské zariadenia	Do roku 2030 vybudovať alebo dobudovať školské zariadenia, ktoré budú prístupné pre všetky deti a poskytnú bezpečné, inkluzívne a z učebného hľadiska efektívne prostredie	1.) Počet škôl poskytujúcich príležitosť na celodenné vzdelávanie 2.) Počet škôl bez kvalitných stravovacích zariadení 3.) Podiel škôl s prístupom k: - elektrickej sieti - internetovému pripojeniu - zázemiu a pomôckam potrebným pre výučbu detí so znevýhodnením - pitnej vode - sanitárnym zariadeniam	CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3-01) + informácie od vedenia škôl CVTI (Výkaz 17-01) Informácie od vedenia škôl
Personálne zabezpečenie škôl	NA	1.) Počet žiakov na učiteľov 2.) Počet žiakov na pomocný personál 2a.) Počet žiakov so zdravotným znevýhodnením na pomocný personál 3.) Počet zapísaných žiakov v ŠKD na počet vychovávateľov	CVTI 2016, 2017, 2018, 2019 (Výkaz 3-01)

Vysvetlivka k textu analýzy:

„KE školy“

- Školy, na území mesta Košice, ktorých zriaďovateľom je mesto/miestne časti
- 34 škôl (k 15.9.2019)

„Školy v KE“

- Školy na území mesta Košice bez ohľadu na zriaďovateľa
- 49 škôl (k 15.9.2019)

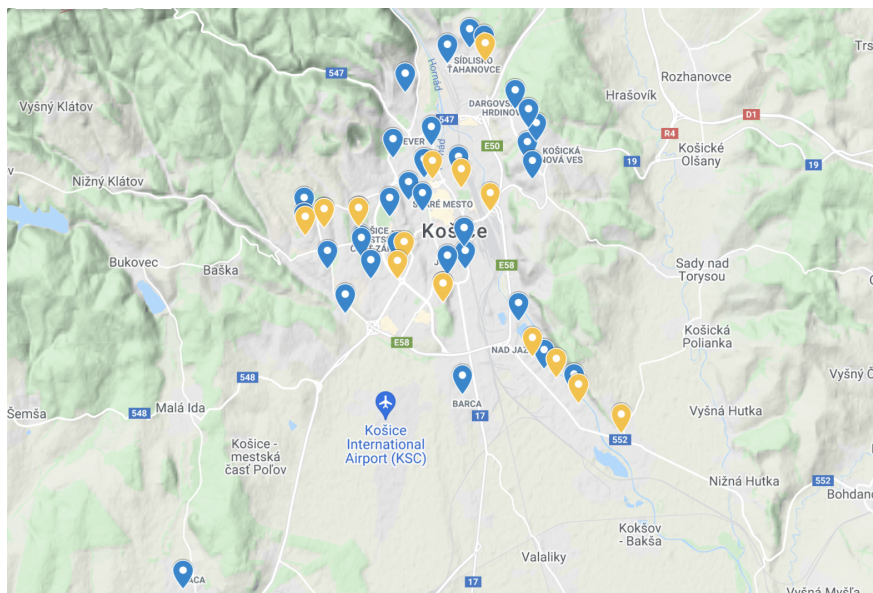
„SR benchmark“

- Priemer za všetky základné školy na území SR v rokoch 2016-2019
- 2117 škôl

I. Základné údaje

- Na území mesta Košice je v súčasnosti otvorených celkovo 49 základných škôl
 - o zriaďovateľom 34 základných škôl (69,5 %) je mesto Košice/**miestne časti**
 - o 15 základných škôl na území mesta Košice (30,5 %) má iného zriaďovateľa, čo znamená, že tieto školy organizačne nespadajú pod magistrát mesta Košice
 - zriaďovateľom 4 základných škôl (8 %) je cirkev
 - zriaďovateľom 10 základných škôl (20,5 %) je súkromná osoba, resp. neštátna organizácia
 - zriaďovateľom 1 základnej školy je Košický samosprávny kraj
- Počas sledovaného obdobia (2016/2017 – 2019/2020) na území mesta Košice:
 - o nevznikla žiadna nová škola, ktorej zriaďovateľom je magistrát/miestna časť
 - o nezanikla žiadna už existujúca škola, ktorej zriaďovateľom je magistrát/miestna časť
 - o vznikla jedna nová škola, ktorej zriaďovateľom je súkromná osoba, resp. neštátna organizácia
 - o zanikla jedna už existujúca škola, ktorej zriaďovateľom je súkromná osoba, resp. neštátna organizácia

Obr. 1: Mapa základných škôl na území mesta Košice (k 15.9. 2019; modrá farba = KE školy, žltá farba = školy mimo zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice)

Počet žiakov stúpал, viac sa to prejavilo v školách, ktorých zriaďovateľom nie je mesto Košice

Formatted: Indent: Left: 2,54 cm, First line: 1,27 cm

- V základných školách na území mesta Košice študovalo v priemere na jeden školský rok 18 až 19-tisíc žiakov; ich počet v priebehu štyroch školských rokov mierne stúpал a v školskom roku 2019/2020 základné školy navštevovalo o 818 žiakov viac (4,6 %) ako v školskom roku 2016/2017
- Základné školy, ktorých zriaďovateľom je mesto Košice/miestne časti, navštevuje v priemere 85 % všetkých žiakov ZŠ na území mesta Košice
 - o podiel žiakov, ktorí študujú v ZŠ v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice/miestnych častí, však v priebehu sledovaného obdobia kontinuálne klesal (z 85,6 % v školskom roku 2016/2017 na 84,2 % v školskom roku 2019/2020)
- Počet žiakov, ktorí študujú na jednotlivých základných školách, sa v priebehu sledovaného obdobia menil nerovnomerne
 - o V 14 základných školách na území mesta Košice bol pokles počtu žiakov medzi rokmi 2016 – 2020 vyšší ako jedno percento (pričom za dané obdobie na území mesta Košice pribudlo v priemere 4,6 % žiakov), v prípade 10 základných škôl bol tento pokles vyšší ako 5 %

- až na jednu výnimku sa tento pokles počtu žiakov týkal výhradne základných škôl, ktorých zriaďovateľom je mesto Košice/miestne časti
- V 24 základných školách na území mesta Košice bol nárast počtu žiakov medzi rokmi 2016 – 2020 vyšší ako celomestský priemer (4,6 %), najvyšší nárast počtu žiakov zaznamenali v ZŠ Hroncova 23 (+ 87 % žiakov), (S)ZŠ Palackého 14 (+ 65 % žiakov), ZŠ Užhorodská 39 (+ 61 % žiakov) a v (S)ZŠ Starozagorská 8 (+ 58 % žiakov)
 - zriaďovateľom takmer polovice základných škôl (46 %), ktoré v danom období zaznamenali nárast počtu žiakov vyšší ako celomestský priemer, je cirkev, prípadne súkromná osoba/neštátna organizácia

Školy na zmeny v počte žiakov reagovali odlišnými stratégiami

- Školy v dôsledku zmien v počte žiakov volili rôzne stratégie; niekde sa počet žiakov v triedach zvyšoval, inde znižoval – a to tak v prípade, ak školám počty žiakov klesali, ako aj v prípade, ak počty žiakov v daných školách stúpali
 - z 23 škôl v KE, ktorým sa v školskom roku 2019/2020 v porovnaní so školským rokom 2016/2017 zvýšil počet žiakov o viac ako 5 %, sa počet žiakov v triedach zvýšil v 17 z nich (74 % zo škôl, ktorým sa zvýšil počet žiakov); počet žiakov v triedach sa, naopak, znížil v 6 z nich (26 % zo škôl, ktorým sa zvýšil počet žiakov)
 - v prípade 13 KE škôl, ktorým sa v školskom roku 2019/2020 v porovnaní so školským rokom 2016/2017 zvýšil počet žiakov o viac ako 5 %, sa počet žiakov v triedach zvýšil v 10 z nich (77 % zo škôl, ktorým sa zvýšil počet žiakov); počet žiakov sa, naopak, znížil v troch z nich (23 % zo škôl, ktorým sa zvýšil počet žiakov)
 - zo 17 škôl v KE, ktorým sa v školskom roku 2019/2020 v porovnaní so školským rokom 2016/2017 znížil počet žiakov, sa počet žiakov v triedach zvýšil v štyroch z nich (23,5 % zo škôl, ktorým sa znížil počet žiakov); počet žiakov v triedach sa, naopak, znížil v 12 z nich (70,5 % zo škôl, ktorým sa znížil počet žiakov)
 - zo 16 škôl v KE, ktorým sa v školskom roku 2019/2020 v porovnaní so školským rokom 2016/2017 znížil počet žiakov, sa počet žiakov v triedach zvýšil v štyroch z nich (25 % zo škôl, ktorým sa znížil počet žiakov); počet žiakov v triedach sa, naopak, znížil v 11 z nich (69 % zo škôl, ktorým sa znížil počet žiakov)

Počet žiakov na triedy je v košických školách vysoký, najmä v školách v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice

- Počas sledovaného obdobia študovalo v triedach v KE školách aj v školách v KE v priemere viac žiakov ako SR benchmark, a to tak v triedach 1. ročníka, v triedach I. stupňa ZŠ ako aj v triedach II. stupňa ZŠ

Tab X: Počet žiakov na počet tried, priemer 2016-2019

	1. ročník	2. – 4. ročník	II. stupeň ZŠ
KE školy (len samospráva)	21,0	22,0	21,8
Školy v KE	20,2	21,2	21,1
KE kraj	18,4	19,5	19,8
SR	17,6	18,6	19,4

- V 31 KE školách (88,5 %) a v 36 školách v KE (81 %) študovalo za sledované obdobie v priemere viac žiakov v 1. ročníku, ako bol SR benchmark
 - o z toho 15 KE škôl (43 %) a 17 škôl v KE (35,5 %) malo v priemere počet žiakov 1. ročníka na počet tried 1. ročníka nad horným limitom stanoveným školským zákonom²
- V 33 KE školách (94 %) a v 38 školách v KE (79 %) študovalo za sledované obdobie v priemere viac žiakov v 2. – 4. ročníku, ako bol SR benchmark
 - o z toho 4 KE školy (11,5 %) a 4 školy v KE (8 %) mali v priemere počet žiakov 2.-4. ročníka na počet tried 2.-4. ročníka na hornom limite, resp. nad horným limitom stanoveným školským zákonom³
- V 30 KE školách (86 %) a v 33 školách v KE (69 %) študovalo za sledované obdobie v priemere viac žiakov na II. stupni ZŠ, ako bol SR benchmark

² T.j. 22 žiakov (pozri § 29, ods. 5 b)); tento počet je možné za určitých okolností navýšiť o maximálne troch žiakov (pozri § 29, ods. 12)

³ T.j. 25 žiakov; pozri aj poznámku č.2

II. Podiel detí s ukončeným ISCED 2

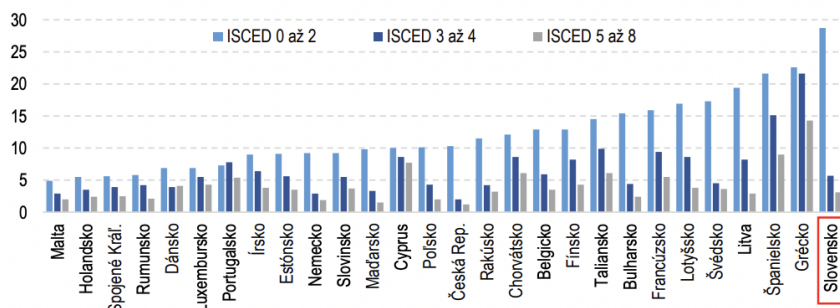
Kontext

Z celoslovenských údajov – ako aj z medzinárodných porovnaní – vyplýva, že stupeň dosiahnutého vzdelania má značný vplyv na to, či sa neskôr mladí ľudia budú vedieť zapojiť na trh práce, preto je dôležité venovať tomuto poznaniu pozornosť. Už absolvovanie 3-ročných stredoškolských odborov totiž znamená niekoľkonásobne vyššiu šancu získať stabilnejšiu prácu.

Mladí ľudia vo veku 15-24 rokov, ktorí majú ukončené maximálne základné vzdelanie⁴, majú na Slovensku oproti mladým ľuďom, ktorí dosiahli vyššie vzdelanie, až 12-násobne vyššiu pravdepodobnosť, že budú nezamestnaní (Revízia 2020, 74).

Pri medzinárodnom porovnaní sa navyše ukazuje, že na Slovensku je veľmi silný vzťah medzi dosiahnutým stupňom vzdelania a následnou účasťou na trhu práce. Nezamestnanosť ľudí, ktorých najvyšším dosiahnutým vzdelaním je nižšie stredné, prípadne nižšie stredné odborné vzdelanie⁵, sa v roku 2018 pohybovala tesne pod hranicou 30 %; nezamestnanosť ľudí, ktorí absolvovali aspoň 3-ročné stredoškolské odbory⁶, sa v roku 2018 pohybovala tesne nad hranicou 5 %.

Graf 32: Miera nezamestnanosti podľa výška dosiahnutého vzdelania, 20 až 64 rokov, 2018 (%)

Zdroj: Eurostat

Poznámka: ISCED 0 až 2 predstavuje nižšie stredné odborné vzdelanie a menej, ISCED 3 až 4 predstavuje nižšie stredné odborné vzdelanie s výučným listom až postsekundárne vzdelanie, ISCED 5 až 8 predstavuje vyššie odborné vzdelanie a všetky druhy vysokoškolského vzdelania. Viac informácií o klasifikácii ISCED na <https://www.minedu.sk/data/att/5853.pdf>

⁴ T.j. nižšie sekundárne vzdelanie – ISCED 2, ktoré sa získava úspešným absolvovaním deviateho ročníka základnej školy

⁵ Nižšie odborné vzdelanie sa získava na 2-ročných F-odboroch; po úspešnom absolvovaní dvoch rokov štúdia však študenti získavajú len záverečné vysvedčenie, nie výučný list. Úspešné absolvovanie F-odboru tiež nie je spojené s dodatočným získaním nižšieho stredného vzdelania, t.j. ISCED 2.

⁶ Ide o odbory, úspešným absolvovaním ktorých získavajú študenti výučný list.

Pojem predčasne ukončená školská dochádzka (PUŠD) označuje stav, keď sa mladý človek vo veku od 15 do 24 rokov rozhodol odísť zo vzdelávacieho systému (nezúčastňuje sa na stredoškolskom vzdelávaní alebo odbornej príprave), pričom jeho najvyšším dosiahnutým vzdelaním je ISCED 2. V rámci mladých ľudí s PUŠD je vhodné rozlišovať nasledovné kategórie prípadov:

- 1.) K PUŠD prišlo následkom opakovaného prepádávania žiaka alebo žiačky/viacnásobného opakovania ročníkov v základnej škole, následkom čoho povinnú školskú dochádzku títo žiaci končia v nižšom ako 9. ročníku a v rámci vzdelávacieho systému:
 - a. sa môžu prihlásiť výlučne na F-odborné, ktoré však patria do kategórie ISCED 2; alebo
 - b. v ďalšom štúdiu nepokračujú
- 2.) Žiak alebo žiačka sa dostali až do 9. ročníka základnej školy a úspešne ho absolvovali, následkom čoho získali nižšie stredné vzdelanie, no následne:
 - a. Pokračovali v štúdiu na 3- alebo 4-ročných stredoškolských odboroch, ale toto štúdium zanechali ešte pred jeho úspešným absolvovaním
 - b. Pokračovali v štúdiu len na F-odboroch, ktoré však patria do kategórie ISCED 2 a nezískali preto vyššiu kvalifikáciu⁷
 - c. Ak ide o žiakov, ktorí 9. ročník úspešne absolvovali, no zároveň v daný školský rok dovŕšili 10. rok povinnej školskej dochádzky, môže dochádzať k prípadom, kedy daní žiaci nepokračujú v ďalšom štúdiu na stredoškolských odboroch⁸

Hoci oblasť stredného školstva nepatrí medzi kompetencie miestnych samospráv, práve na základných školách sa vo väčšine prípadov rozhoduje o tom, aká bude miera, resp. pravdepodobnosť predčasného ukončenia školskej dochádzky. Určitou výnimkou je len prípad opísaný v bode 2a.).

V rámci údajov, ktoré školy každoročne zasielajú ministerstvu školstva, vieme v súčasnosti s istotou vyčíslieť len počet žiakov, ktorí povinnú školskú dochádzku ukončili v nižšom ako 9. ročníku a následne nepokračovali v štúdiu na strednej škole - ide teda len o podkategóriu žiakov opísaných v bode 1b.). Údaje o tom, koľkí žiaci po ukončení štúdia na základnej škole pokračujú v štúdiu na F-odboroch (kategórie žiakov v bode 1.) a 2b.)), nie sú k v rámci zberu údajov od základných škôl k dispozícii.

⁷ K takýmto prípadom môže prichádzať okrem iného v dôsledku tzv. rovesníckeho nátlaku (orig. peer-pressure) alebo v dôsledku zaužívaných vzdelávacích dráh v sociálnom okruhu žiakov. Ak napríklad F-odborné navštevujú blízki priatelia žiaka, pravdepodobnosť, že aj žiak s úspešne získaným ISCED 2 bude pokračovať na F-odborne, stúpa.

⁸ Ide napríklad o situáciu, kedy žiak navštevoval nultý ročník a počas štúdia na základnej škole neopakoval žiaden ročník.

Rovnako nie sú k dispozícii ani údaje o počte žiakov, ktorí úspešne ukončili štúdium na základnej škole, ale v ďalšom štúdiu už nepokračovali (kategória žiakov 2c.)).

Všetci títo žiaci pritom spadajú do kategórie mladých ľudí s predčasne ukončenou školskou dochádzkou. Znamená to, že počet žiakov s PUŠD už po štúdiu na základnej škole bude vysoko pravdepodobne vyšší, ako ukazujú údaje len na základe počtu žiakov, ktorí základnú školu ukončili v nižšom ako 9. ročníku a následne nepokračovali v štúdiu na strednej škole (t.j. na F-odboroch).

Skupinou, ktorá je vo vyššej miere ohrozená PUŠD, sú predovšetkým žiaci z chudobného a/alebo vylúčeného prostredia⁹ (Revízia 2020, 74). Ide o skupinu žiakov, ktorá zároveň vykazuje vyššiu mieru opakovania ročníka počas základnej školy. Práve opakovanie ročníka môže byť nepriamym indikátorom rizika PUŠD.

K opakovaniu ročníka na celonárodnej úrovni dochádza najčastejšie v prvom a piatom ročníku základnej školy. Za istých okolností pritom už jednorazové opakovanie ročníka zvyšuje riziko PUŠD¹⁰. Hoci presné dáta nie sú k dispozícii, nepriame indikátory jasne ukazujú, že v základných školách často prichádza aj k viacnásobnému opakovaniu ročníka (Revízia 2020, 64). Keďže jedinou vzdelávacou dráhou pre žiakov, ktorí základnú školu končia v nižšom ako 9. ročníku sú F-odborní, viacnásobné opakovanie ročníka je priamo spojené s následnou mierou PUŠD.

Podiel žiakov s PUŠD už po základnej škole je vyšší ako SR priemer

- **KE školy a školy v KE** mali za sledované obdobie nižší podiel žiakov, ktorí zo základnej školy odchádzali v 9. ročníku (72,5 %, resp. 70,8 % vs. 82,7 %)
 - o znamená to, že viac ako štvrtina detí (27,5 %, resp. 29,2 %), ktoré navštevujú košické školy, zo základnej školy odchádza v nižšom ako deviatom ročníku¹¹
 - do tohto počtu sa rátajú žiaci, ktorí:
 - od 6. ročníka pokračovali v štúdiu na 8-ročných gymnáziách, prípadne na konzervatóriách
 - od 9. ročníka pokračovali v štúdiu na 5-ročných stredoškolských odboroch (napr. bilingválne gymnáziá)
 - povinnú (10-ročnú) školskú dochádzku ukončili v nižšom ako 9. ročníku a pokračovali v štúdiu na tzv. F-odboroch, t.j. 2 až 3-ročných stredoškolských odboroch,

⁹ Ide o žiakov z prostredia marginalizovaných rómskych komunít (MRK, ich priemerná miera PUŠD bola v roku 2017/2018 na úrovni 13,4 %) a žiakov, ktorých rodiny poberajú pomoc v hmotnej núdzi (PHN, ich priemerná miera PUŠD bola v roku 2017/2018 na úrovni 10,6 %). Celoslovenský priemer PUŠD bol v roku 2017/2018 na úrovni 6,4 %.

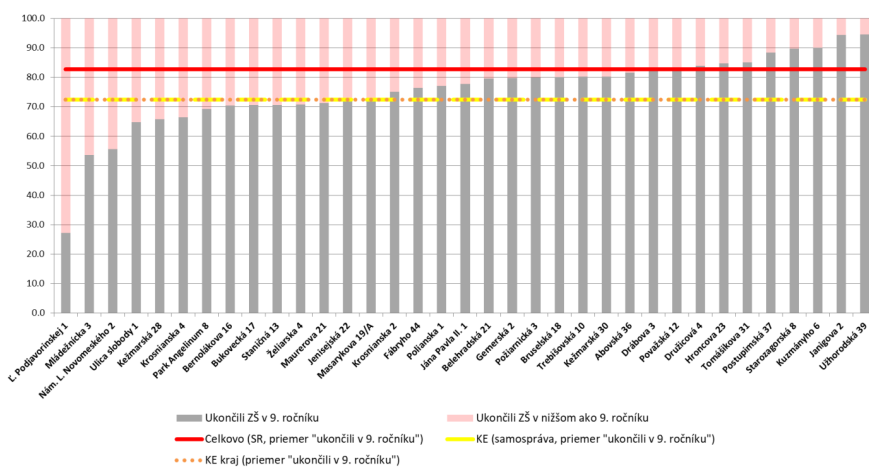
¹⁰ Napríklad ak počas základnej školy opakuje ročník žiak, ktorý absolvoval nultý ročník (pozri kategóriu žiakov 2c.)).

¹¹ V absolútnych počtoch ide za obdobie rokov 2016/2017 – 2019/2020 o 1 917 žiakov (KE školy), resp. 2 335 žiakov (školy v KE)

absolvovaním ktorých sa získava nižšie stredné odborné vzdelanie

- povinnú (10-ročnú) školskú dochádzku ukončili v nižšom ako 9. ročníku a nepokračovali v štúdiu ani na F-odboroch

Graf X: Podiel žiakov, ktorí zo základnej školy odchádzali v 9. ročníku a podiel žiakov, ktorí zo základnej školy odchádzali v nižšom ako 9. ročníku¹² (v %, priemer 2016-2019)

Pozn.: len KE školy (N = 34)

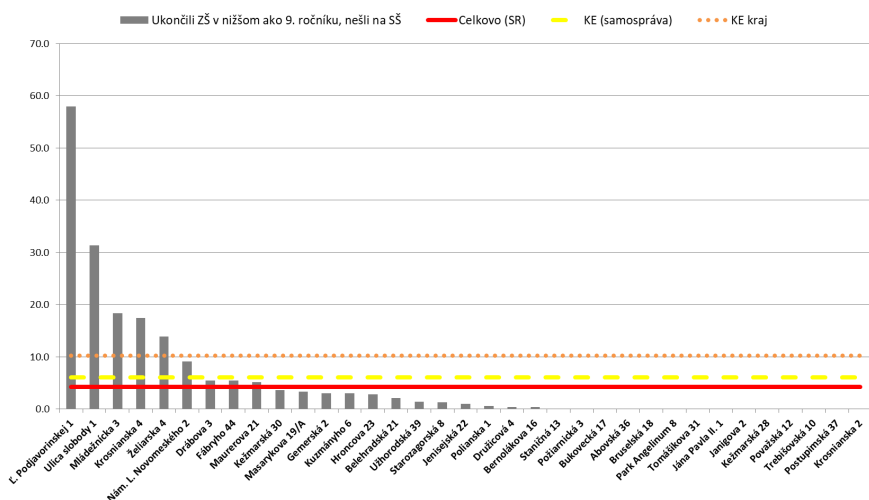
- v porovnaní so SR benchmarkom mali KE školy a školy v KE počas sledovaného obdobia vyšší podiel žiakov, ktorí skončili v nižšom ako 9. ročníku a nepokračovali v ďalšom štúdiu na strednej škole (6,1 %, resp. 5,5 % vs. 4,2 %)
 - o ide teda o žiakov, o ktorých sa dá s určitou istotou povedať, že počas povinnej školskej dochádzky nezískali ISCED 2, t.j. nemajú ukončené ani základné vzdelanie
 - v 14 KE školách (40 %) a v 23 školách v KE (47 %) nemali počas sledovaného obdobia ani jedného žiaka, ktorý by základnú školu končil v nižšom ako 9. ročníku a zároveň by nepokračoval v štúdiu na strednej škole
 - v 9 KE školách (26 %) a v 12 školách v KE (25 %) mali počas sledovaného obdobia v priemere vyšší podiel žiakov, ktorí základnú školu končili v nižšom ako 9. ročníku a zároveň nepokračovali v štúdiu na strednej škole, ako bol SR benchmark
 - dve tretiny žiakov v KE školách (65,5 %), ktorí základnú školu ukončili v nižšom ako 9. ročníku a následne

¹² Bez ohľadu na to, či následne pokračovali, alebo nepokračovali v štúdiu na strednej škole

nepokračovali v štúdiu na strednej škole, navštevovali dve základné školy – ZŠ Ľ. Podjavorinskej 1 (55,5 % zo všetkých žiakov, ktorí ukončili ZŠ v nižšom ako 9. ročníku bez pokračovania v štúdiu na SŠ) a ZŠ Mládežnícka 3 (10 % zo všetkých žiakov, ktorí ukončili ZŠ v nižšom ako 9. ročníku bez pokračovania v štúdiu na SŠ)

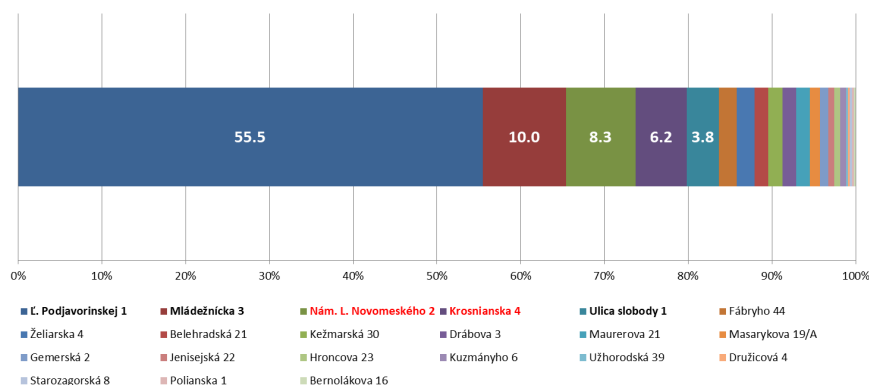
- o v absolútnych číslach tak za obdobie rokov 2016/2017 – 2019/2020 opustilo základné školy bez získania základného vzdelania minimálne 422 (KE školy), resp. 440 žiakov (školy v KE)

Graf X: Podiel žiakov, ktorí zo základnej školy odchádzali v nižšom ako 9. ročníku a zároveň nepokračovali v štúdiu na strednej škole (v %, priemer 2016-2019)

Pozn.: len KE školy (N = 34)

Graf X: Rozloženie žiakov, ktorí ukončili ZŠ v nižšom ako 9. ročníku a zároveň nepokračovali v štúdiu na strednej škole, v KE školách (v % z celkového počtu žiakov, ktorí ukončili ZŠ v nižšom ako 9. ročníku a zároveň nepokračovali v štúdiu na strednej škole, priemer 2016-2019)

Pozn.: len KE školy, ktoré mali aspoň jedného žiaka, ktorí ukončili ZŠ v nižšom ako 9. ročníku a zároveň nepokračovali v štúdiu na strednej škole (N =21)

- absolútny počet aj podiel žiakov, ktorí zo základných škôl v Košiciach odchádzajú bez zisku základného vzdelania (t.j. ISCED 2), však bude ešte vyšší
 - o len na základe administratívnych dát v súčasnosti nie je možné odlišiť:
 - aký podiel žiakov, ktorí zo základnej školy odchádzajú v nižšom ako 9. ročníku, následne pokračuje v štúdiu na 5-, resp. 8-ročných odboroch (v rámci ktorých získavajú aj kvalifikáciu ISCED 2 – nižšie stredné vzdelanie) a
 - aký podiel žiakov, ktorí zo základnej školy odchádzajú v nižšom ako 9. ročníku, následne pokračuje v štúdiu na F-odboroch (v rámci ktorých nezískavajú kvalifikáciu ISCED 2 – nerátajú sa teda medzi žiakov, ktorí získali základné vzdelanie)
- benchmarkový cieľ Agendy 2030 v sledovanom období
 - o dlhodobo spĺňalo 14 KE škôl (40 %) a 23 škôl v KE (47 %)
 - o čiastočne spĺňalo 13 KE škôl (37 %) a 15 škôl (30,5 %) v KE
 - o dlhodobo nespĺňalo 8 KE škôl (23 %) a 11 (22,5 %) škôl v KE

Commented [1]: Dotazník pre riaditeľov škôl – odhady žiakov, ktorí odišli na 8-ročné/5-ročné SŠ odbory

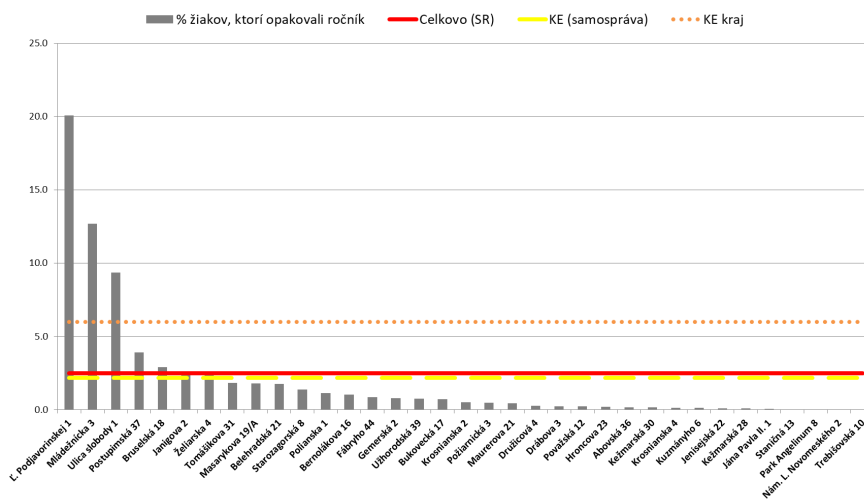
Commented [2]: Školy, v ktorých aspoň jeden až dva školské roky bol podiel detí s PUŠD >0

Commented [3]: Školy, v ktorých bol podiel detí s PUŠD >0 aspoň tri školské roky

Ročník opakuje v priemere menej žiakov v porovnaní so SR, no problém majú najmä štyri školy

- podiel žiakov v KE školách a v školách v KE, ktorí opakovali ročník, bol počas sledovaného obdobia mierne nižší ako SR benchmark a v posledných rokoch mal vo všeobecnosti klesajúcu tendenciu (2,2 %, resp. 2 % vs. 2,5 %)
 - o v 5 KE školách (14 %) a v 10 školách v KE (20,5 %) nemali počas sledovaného obdobia ani jedného žiaka, ktorý by opakoval ročník
 - o v 5 KE školách (14 %) a v 7 školách v KE (14 %) bol podiel žiakov, ktorí opakujú ročník, nad úrovňou SR benchmarku

Graf X: Podiel žiakov, ktorí opakovali ročník (v %, priemer 2016-2019)

Pozn.: len KE školy (N = 34)

Záver:

- 1.) vytvoriť sieť poskytovateľov druhošancového vzdelávania – dokončenie ISCED 2 + kariérne poradenstvo s ohľadom na zisk ISCED 3 <
- 2.) zamerať sa na prevenciu opakovania ročníka – ŠKD/doučovania, mentoring + tútoring, výučba slovenčiny ako cudzieho jazyka
- 3.) poskytovať kontinuálne kariérne poradenstvo od prechodu žiakov na II. stupeň ZŠ
- 4.) zlepšiť spoluprácu medzi rodinami/komunitami detí ohrozených PUŠD a základnými školami, napr. zabezpečením sociálnych pedagógov na istý počet žiakov ohrozených školským neúspechom – dochádzka/záškolské, ŠKD/doučovania

III. Rovnaký prístup k vzdelávaniu

Miera školskej segregácie

Metodologický úvod k meraniu segregácie

- dáta o príslušnosti žiakov k etnickým skupinám nie sú v dôsledku zákazu zberu etnických dát k dispozícii
 - o nevieme preto s istotou povedať, aká je miera etnickej segregácie v košických školách
- ako nepriamy indikátor vyčleňovania a segregácie môže slúžiť zaradenie žiaka do špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb z dôvodu, že do školy prichádza zo sociálne znevýhodneného prostredia ("SZP")
 - o metodika zaradovania žiakov do SZP sa však v roku 2016 zmenila
 - pred školským rokom 2016/2017 sa na identifikáciu žiakov zo SZP využíval príjmový status rodiny – ak sa rodinám poskytovala pomoc v hmotnej núdzi (PHN) alebo ich príjem nedosahoval hranicu životného minima¹³
 - od školského roka 2016/2017 je na zaradenie žiaka do SZP potrebné diagnostické vyšetrenie v centrách pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP)¹⁴ – táto zmena viedla k tomu, že počet žiakov zo SZP významne poklesol, do určitej miery aj kvôli preťaženosti CPPPaP, ktoré mali žiakov diagnostikovať
 - od školského roka 2017/2018 platí, že za žiaka zo SZP môže byť považovaný aj žiak, ktorého rodina poberá PHN a dala o tom vedieť škole – prax v školách sa však líši a niektoré školy za žiakov zo SZP považujú len žiakov, ktorým bola vykonaná diagnostika v CPPPaP
 - v tejto analýze vychádzame z dát Rezortného informačného systému (RIS) a Centra vedecko-technických informácií (CVTI), kde sa za žiaka zo SZP považujú len tie deti, ktorým bola vykonaná diagnostika v CPPPaP¹⁵
 - o znamená to, že využitie tohto indikátora má značné metodologické obmedzenia – po prvé vzhľadom na meniacu sa metodiku v priebehu skúmaných rokov, po druhé vzhľadom na istú mieru neistoty týkajúcej sa validity dát o počte žiakov zo SZP

¹³ Pozri napr. Revízia 2020, Box 8, s. 69

¹⁴ <https://www.minedu.sk/posudzovanie-ziakov-zo-szp/>

¹⁵ Podľa Metodického pokynu pre vyplňovanie výkazu Škol (MŠVVŠ SR) 3 – 01 o základnej škole

- ako kontrolný indikátor vyčleňovania a segregácie môže slúžiť informácia o počte žiakov, ktorí boli v školskom roku 2019/2020 považovaní za žiakov zo SZP z dôvodu diagnostiky v CPPPaP, alebo ich rodiny k septembru 2019 poberali PHN a dali o tom vedieť škole, ktorú navštevujú ich deti ("SZP+PHN")
 - o na základe tejto metodiky sa teda skúma miera vyčleňovania a segregácie nielen na základe diagnostiky (t.j. či žiak pochádza zo SZP), ale aj príjmového statusu rodiny
 - aj táto metodika ("SZP + PHN") – hoci presnejšia, ako v prípade indikátora "SZP" – má však svoje limity
 - prvým problémom je, že sa viaže na proaktivitu rodiny žiaka – ak rodina nedá škole vedieť, že poberá PHN, žiak nie je zaradený medzi žiakov zo SZP + PHN
 - keďže nemáme informáciu o celkovom počte žiakov, ktorých rodina poberá PHN – bez ohľadu na to, či o tom dali alebo nedali vedieť škole – je potrebné predpokladať, že počet – a tým pádom aj podiel žiakov zo SZP + PHN – môže byť ešte vyšší
 - druhým problémom je, že súčasná hranica, od ktorej sa poskytuje PHN je veľmi nízka a v roku 2018 tak na celom Slovensku patrilo do skupiny žiakov zo SZP + PHN len 39 % žiakov ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením¹⁶ (Revízia 2020, 67)
 - keďže nemáme informáciu o celkovom počte žiakov, ktorých rodiny sú ohrozené chudobou a sociálnym vylúčením – je potrebné predpokladať, že počet – a tým pádom aj podiel žiakov zo SZP v širšom zmysle slova – môže byť ešte vyšší

Podiel žiakov zo SZP (2016-2019) v jednotlivých školách

- o v KE školách aj v školách v KE bol za sledované obdobie nižší podiel žiakov zo SZP v porovnaní so SR benchmarkom (3,9 %, resp. 4,1 % vs. 5,9 %)
 - v 19 KE školách (53 %) a v 30 školách v KE (61 %) nemali za sledované obdobie ani jedného žiaka zo SZP
 - v 3 KE školách (8,5 %) a v 5 školách v KE (10 %) mali za sledované obdobie v priemere vyšší podiel žiakov ako SR benchmark

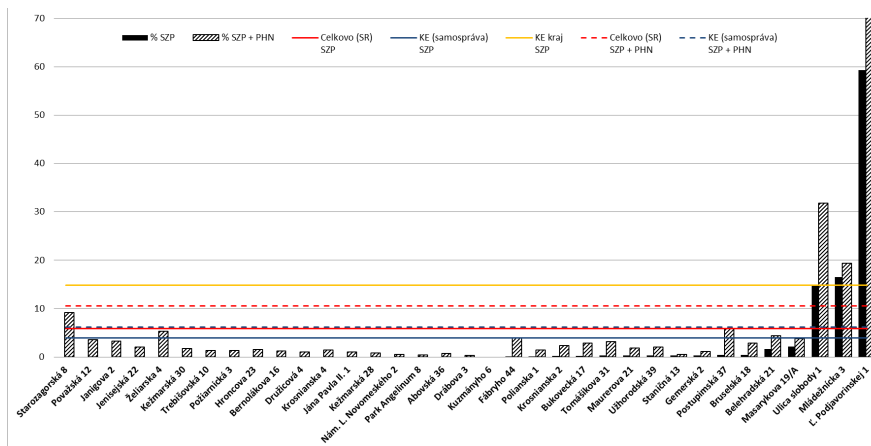
Podiel žiakov zo SZP + PHN (2019) v jednotlivých školách

- o v KE školách aj v školách v KE bol za sledované obdobie nižší podiel žiakov zo SZP + PHN v porovnaní so SR benchmarkom (6,2 %, resp. 6,3 % vs. 10,6 %)

¹⁶ Na základe metodiky stratégie Európa 2020; pre konkrétne indikátory rizika chudoby a sociálneho vylúčenia pozri Revízia 2020, s. 35-36 (Box 1)

- neexistuje ani jedna KE škola, ktorá by za sledované obdobie nemala ani jedného žiaka zo SZP + PHN; v 7 školách v KE (14 %) nemali za sledované obdobie ani jedného žiaka zo SZP + PHN
 - v 3 KE školách (8,5 %) a v 5 školách v KE (10 %) mali za sledované obdobie v priemere vyšší podiel žiakov zo SZP + PHN ako SR benchmark
- pri porovnaní dát ohľadom podielu žiakov zo SZP (zaradenie k SZP len na základe diagnostiky) a podielu žiakov zo SZP + PHN (zaradenie k SZP čiastočne zohľadňujúce aj príjmovú situáciu rodiny) je viditeľný relatívne veľký rozdiel
- 18 KE škôl nemalo za sledované obdobie oficiálne ani jedného žiaka zo SZP, no každá z nich (18 škôl, t.j. 100 % škôl, ktoré oficiálne nemali ani jedného žiaka zo SZP) v roku 2019 vykazovala určitý počet žiakov zo SZP, ak sa zohľadňoval aj príjem rodiny (t.j. rodina poberala PHN a dala o tom vedieť škole)
 - napr. v prípade ZŠ Starozagorská 8 školu nenavštevoval oficiálne žiaden žiak, ktorý by mal diagnostikované špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby z dôvodu jeho/jej vývoja v sociálne znevýhodnenom prostredí, no len v roku 2019 školu navštevovalo 16 žiakov, ktorí pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia na základe nízkeho príjmu ich rodín
 - ak by v budúcnosti magistrát mesta Košice (prípade miestne úrady jednotlivých častí) plánoval cieľiť pomoc žiakom zo SZP, bolo by vhodné používať rozšírenejšiu verziu indikátora SZP – teda takú, ktorá zahŕňa aj príjmový status rodiny
 - pre ešte presnejšie údaje a lepšie cielenie pomoci by bolo rovnako vhodné podať školám, prípadne terénnym sociálnym pracovníkom a zamestnancom ÚPSVaR inštrukcie, aby rodiny, ktoré poberajú PHN, povzbudzovali k tomu, aby o tejto situácii dali obratom vedieť aj vedeniu školy, ktorú navštevujú ich deti

Graf X: Podiel žiakov zo SZP v KE školách (v %, SZP = priemer 2016-2019, SZP + HN = 2019)

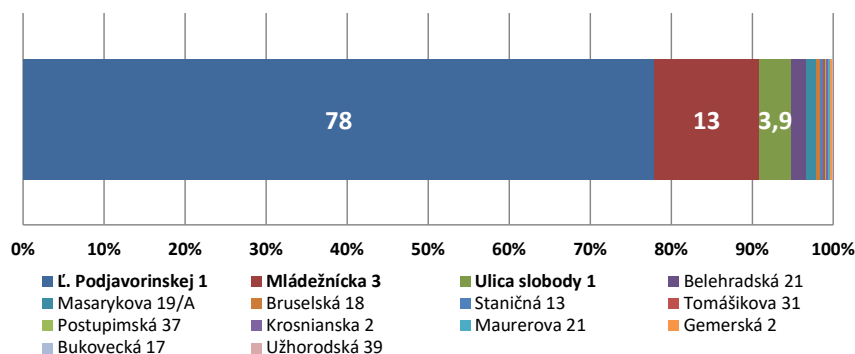

Pozn.: len KE školy (N = 35); celkový podiel žiakov SZP + PHN v prípade ZŠ Ľ. Podjavorinskej 1 bol 73,6 %

Žiaci zo SZP sú v Košiciach výrazne koncentrovaní do niekoľkých škôl

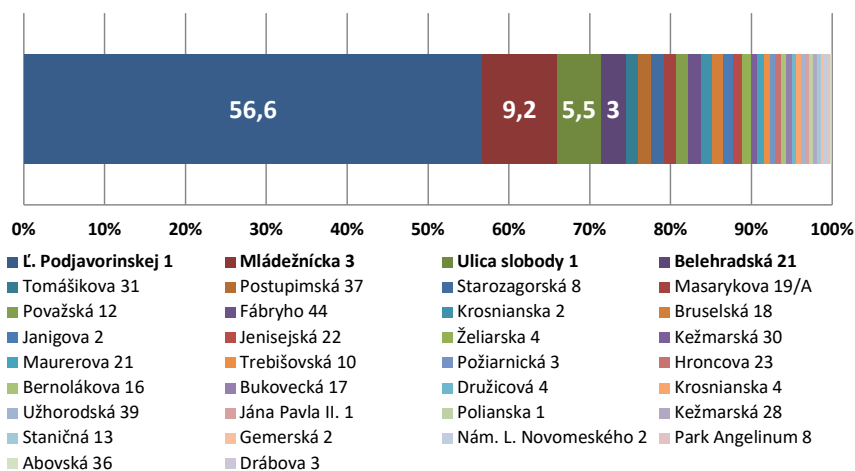
- až 95 % zo všetkých žiakov zo SZP, ktorí navštevujú KE školy, chodia do jednej z troch škôl – ZŠ Ľ. Podjavorinskej 1, ZŠ Mládežnícka 3 a ZŠ Ulica slobody 1
 - najvyšší podiel zo všetkých žiakov zo SZP, ktorí navštevujú KE školy, chodí do školy v mestskej časti Luník IX (viac ako $\frac{3}{4}$ všetkých žiakov zo SZP v meste)
- miera koncentrácie žiakov zo SZP do zopár škôl je mierne nižšia, ak sa pri zaradení žiakov do SZP zohľadňuje aj príjem rodiny
 - 75 % žiakov zo SZP však aj pri využití odlišného indikátora (SZP + PHN) navštevuje jednu zo štyroch škôl – ZŠ Ľ. Podjavorinskej, ZŠ Mládežnícka 3, ZŠ Ulica slobody 1 a ZŠ Belehradská 21

Graf X: Rozloženie žiakov zo SZP v KE školách (v % z celkového počtu žiakov zo SZP v KE školách, priemer 2016-2019)

Pozn.: len KE školy, ktoré mali aspoň jedného žiaka zo SZP (N = 14)

Graf X: Rozloženie žiakov zo SZP (SZP + PHN) v KE školách (v % z celkového počtu žiakov zo SZP v KE školách, 2019)

Pozn.: len KE školy, ktoré mali aspoň jedného žiaka zo SZP (SZP + PHN; N = 34)

Index odlišnosti je v košíckých školách vysoký

- Na odhad miery segregácie a vyčleňovania žiakov zo SZP sa často používa tzv. index odlišnosti; podrobnejšie informácie o jeho výpočte a interpretácii sú v Boxe 1
- výpočet indexu odlišnosti v košických školách aj pri použití oboch indikátorov žiaka zo SZP (t.j. tak na základe výlučne diagnostiky [SZP] ako aj so zohľadnením príjmovej situácie rodiny [SZP + PHN]) naznačuje vysokú mieru segregácie žiakov zo SZP
 - o ak je na výpočet indexu odlišnosti použitý indikátor SZP, potom sa miera segregácie žiakov zo SZP v sledovanom období pohybovala od 0,84 po 0,94 (v závislosti od toho, či sa pri výpočte počítalo so všetkými školami v KE, alebo len s KE školami)
 - o ak je na výpočet indexu odlišnosti použitý indikátor SZP + PHN, potom sa miera segregácie žiakov zo SZP v školskom roku 2019/2020 pohybovala od 0,67 po 0,71 (v závislosti od toho, či sa pri výpočte počítalo so všetkými školami v KE, alebo len s KE školami)
- znamená to, že aj pri použití najnižšieho odhadu miery segregácie žiakov zo SZP v KE školách by sa na dosiahnutie rovnovážneho pomeru medzi školami muselo do inej základnej školy presunúť 67 % zo všetkých žiakov zo SZP v KE školách

Tab 2: Miera indexu odlišnosti v košických školách (0 = žiadna segregácia, 1 = úplná segregácia)¹⁷

Typ indkátora		SZP			SZP + PHN
Druh škôl/šk. r.	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2019/2020
KE školy	0,84	0,89	0,92	0,90	0,67
Školy v KE	0,86	0,91	0,94	0,92	0,71

Box 1: Čo je index odlišnosti?

"Index odlišnosti (dissimilarity index) (Duncan a Duncan, 1975) meria vyváženosť s akou sú dve skupiny rozdelené medzi jednotky (napr. triedy), ktoré tvoria súčasť väčšieho celku (napr. ročníka školy). Index odlišnosti má rozsah od 0 v prípade, že podiely skupín sú rovnaké naprieč jednotkami (žiadne vyčleňovanie), až po 1 v prípade, že dve skupiny sú úplne oddelené do odlišných jednotiek v rámci celku (úplné vyčleňovanie).

Hodnotu indexu odlišnosti možno voľne chápať ako podiel populácie jednej zo skupín, ktorý by musel prestúpiť do inej jednotky aby sa dosiahlo rovnomerné

¹⁷ Pozn.: nie je možné porovnávať index medzi jednotlivými rokmi, najmä vzhľadom na meniacu sa metodiku zaraďovania žiakov do SZP

rozdelenie skupín naprieč jednotkami. Index odlišnosti je určený nasledovným vzorcom:

$$D = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \left| \frac{P_{1i}}{P_1} - \frac{P_{2i}}{P_2} \right|$$

Kde (porovnávajúc napríklad rómsku [A] a nerómsku [B] populáciu):

P_{1i} = populácia skupiny A v jednotke i, napr. v triede (prípadne v škole, pozn.)

P_1 = populácia skupiny A v celku, za ktorý počítame index odlišnosti, napr. ročník školy (prípadne obec školy, pozn.)

P_{2i} = populácia skupiny B v jednotke i

P_2 = populácia skupiny B v celku, za ktorý počítame index odlišnosti.

Prevzaté z: Revízia (2020), s. 221 – 222

Ak mestské politiky nebudú reflektovať na mieru segregácie žiakov zo SZP, niektoré školy budú časom nútené zatvoriť

- v zahraničnej literatúre ale aj v slovenskej praxi sú už dobre zdokumentované prípady, keď neriadené zvyšovanie podielu žiakov zo sociálne a/alebo kultúrne odlišného prostredia¹⁸ (v porovnaní s prevládajúcou majoritou v danej škole) časom viedlo k čoraz intenzívnejšiemu odchodu žiakov z pôvodnej majority, čo posilňovalo cyklus segregácie a vyčleňovania
- tento proces sa nazýva biely odliv (orig. white-flight) a podľa odborníkov sa intenzívnejšie spúšťa od momentu, keď podiel žiakov zo sociálne/kultúrne odlišného prostredia v danej škole prekročí hranicu 20 – 35 %¹⁹
- Je pravdepodobné, že proces bieleho odlivu sa už do určitej miery spustil v ZŠ Ulica Slobody 1
 - o podiel žiakov zo SZP (indikátor SZP + HN) tu v školskom roku 2019/2020 dosiahol viac ako 30 %
 - o pravdepodobnosť bieleho odlivu tiež zvyšuje dostupnosť iných škôl v okolí – na rovnakej adrese napríklad pôsobí aj súkromná ZŠ (bez zastúpenia žiakov zo SZP), rodičia detí majú tiež na výber niekoľko iných základných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice
- proces bieleho odlivu tiež v blízkej budúcnosti hrozí aj ZŠ Mládežnícka 3

Commented [4]: Celkový počet žiakov sa v ZŠ Ulica Slobody 1 zvýšil o 18 % (porovnanie 2016 vs. 2019), čo môže naznačovať, že k white-flight neprichádza. Aby bolo možné existenciu tohto procesu vylúčiť, bolo by potrebné overiť:

Aké je rodinné zázemie detí, ktoré do školy prichádzajú – t.j. či za nárastom počtu detí v škole nie je nárast počtu detí zo SZP, ktoré školu začali navštevovať

Či v škole nie sú deti zo SZP vyčleňované do samostatných tried (vnútorná segregácia) – ide o častú prax v školách, v ktorých sa zvyšuje podiel žiakov zo SZP a v ktorých sa vedenie školy snaží zabrániť odchodu žiakov s lepším rodinným zázemím

¹⁸ Toto vymedzenie zahŕňa (nielen, ale) napríklad deti z iných národnostných či etnických skupín, rodín migrantov či deti odlišujúce sa socio-ekonomickým zázemím ich rodín

¹⁹ Táto hranica nie je pevne stanovená; slovenskí analytici a analytičky z To dá rozum používajú hranicu 20 %, v americkej literatúre (pozri napr. Rossell a Hawley, 1981) sa pracuje s hranicou 30 – 35 %; dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk/docs/320420001yw1a/> a [ED245024.pdf](https://analiza.todarozum.sk/docs/320420001yw1a/)

- podiel žiakov zo SZP (indikátor SZP + HN) tu v školskom roku 2019/2020 dosiahol takmer 20 %
- pravdepodobnosť bieleho odlivu v prípade tejto školy môže byť nižšia z dôvodu súčasnej ťažšej dostupnosti iných základných škôl v okolí (t.j. žiaci by museli dochádzať zo vzdialenejšej mestskej časti do jednej z častí bližšiejadru mesta)

Záver

- bude doplnený na základe slovenských a zahraničných skúseností

Počet debarierizovaných škôl a školských zariadení

- nie sú k dispozícii dáta ani metodiky (napr. Revízia 2020, 92)
 - o zapojiť Inklukoalíciu + NDS (Z. Révészová) + Silvia Shahzad (debarierizácia pre telesne znevýhodnených)
 - o následne zisťovať stav na jednotlivých školách

Pomocného personálu je na školách čoraz viac, no v školách nie sú zastúpení rovnomerne

- pod pomocným personálom sa pre účely tejto analýzy myslí počet pedagogických asistentov a odborných zamestnancov – školských psychológov, špeciálnych pedagógov, sociálnych pedagógov či logopédov
 - o v 13 KE školách (48 %) a v 17 školách v KE (34,5 %) mali počas celého sledovaného obdobia aspoň jedného zamestnanca v kategórii pomocný personál
 - o v jednej KE škole (3 %) a v 5 školách v KE (10 %) nemali počas sledovaného obdobia ani jedného zamestnanca v kategórii pomocný personál
 - o vo zvyšných školách zamestnávali pomocný personál len v určitých rokoch (t.j. 1-3 školské roky)
 - v poslednom sledovanom roku (2019/2020) malo v základnej škole k dispozícii aspoň jedného zamestnanca v kategórii pomocný personál 29 KE škôl (85 %) a 39 škôl v KE (79,5 %)
- pomocný personál v školách by mal slúžiť najmä na zvyšovanie počtu detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP)²⁰ v bežných základných školách, na ich plynulejšie a bezproblémové začleňovanie do triednych a školských kolektívov a na zlepšenie ich dosahovaných vzdelávacích výsledkov
 - o pri prepočtoch pomocného personálu na žiakov so ŠVVP je dôležité myslieť na fakt, že minimálne pri pedagogických asistentoch (PA) existujú dva rôzne spôsoby ich „využitia“
 - školy môžu zamestnať PA z príspevku na žiakov zo SZP
 - školy môžu zamestnať PA a iných odborných zamestnancov na základe zvýšeného normatívu na žiakov so zdravotným znevýhodnením, prípadne po dohadovanom konaní s ministerstvom školstva
 - školy môžu zamestnať PA a iných odborných zamestnancov prostredníctvom zapojenia sa do eurofondových výziev, ktorých

²⁰ Ide o žiakov so zdravotným znevýhodnením alebo o žiakov zo SZP

- cieľová skupina sa však líši – v určitých prípadoch ide o žiakov zo SZP (napr. projekt Škola otvorená všetkým), v iných najmä o žiakov s zdravotným znevýhodnením (napr. aktuálny projekt Pomáhajúce profesie vo vzdelávaní II)
- pre potreby tohto dokumentu sa pomocný personál v košických základných školách prepočítava na počet žiakov so zdravotným znevýhodnením
- počet aj podiel žiakov so zdravotným znevýhodnením (ZZ) sa počas sledovaného obdobia zvyšoval
- KE školy: z 5,1 % žiakov so ZZ v školskom roku 2016/2017 (792 žiakov) na 5,5 % žiakov so ZZ v školskom roku 2019/2020 (875 žiakov)
 - školy v KE: z 5 % žiakov so ZZ v školskom roku 2016/2017 (905 žiakov) na 5,6 % žiakov so ZZ v školskom roku 2019/2020 (1 058 žiakov)
- Počet žiakov so ZZ v pomere na pomocný personál bol v košických školách niekoľkonásobne vyšší ako SR benchmark, v posledných dvoch sledovaných rokoch sa však tento nepomer výrazne zlepšil
- pokiaľ v roku 2016/2017 pripadalo na jedného zamestnanca v kategórii pomocný personál v priemere 22,9 (KE školy), resp. 20,6 (školy v KE) žiakov so ZZ, v roku 2019/2020 bol tento podiel na úrovni 6,2 (KE školy), resp. 6,3 (školy v KE) žiakov so ZZ jedného zamestnanca v kategórii pomocný personál
 - v rovnakom období bol SR benchmark 6,8 (2016/2017), resp. 5,9 (2019/2020) žiakov so ZZ jedného zamestnanca v kategórii pomocný personál
 - medzi jednotlivými školami však aj v poslednom sledovanom roku (2019/2020) pretrvávali výrazné rozdiely
 - 5 KE škôl (14 %) a 10 škôl v KE (20,5 %) nemalo žiadneho zamestnanca v kategórii pomocný personál, a to napriek tomu, že na všetkých týchto školách študovali aj žiaci so ZZ
 - 11 KE škôl (31,5 %) a 14 škôl v KE (28,5 %) malo pomer žiakov so ZZ na jedného zamestnanca v kategórii pomocný personál vyšší ako celomestský priemer (t.j. 6,3 žiakov so ZZ na jedného zamestnanca v kategórii pomocný personál)

Záver:

- 1.) V spolupráci s organizáciami a osobami pôsobiacimi v oblasti vzdelávania detí so ZZ vypracovať zoznam podmienok, ktoré by mala spĺňať debarierizovaná škola

- 2.) Zistiť stav debarierizácie základných škôl na území mesta Košice a na jeho základe vypracovať investičný plán
- 3.) Pomôcť základným školám v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice („KE školy“) zabezpečiť pomocný personál
- 4.) Pri pomoci so zabezpečovaním pomocného personálu v základných školách by bolo potrebné zohľadňovať pomerný systém – t.j. zabezpečiť, aby medzi jednotlivými školami nebol výrazný rozdiel v pomere žiakov so ZZ na jedného zamestnanca v kategórii pomocný personál

IV. Deti pripravené na nástup do školy

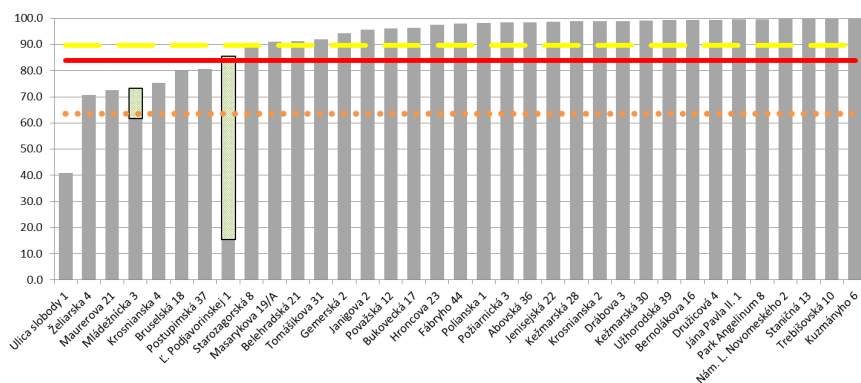
Podiel detí, ktoré sa zúčastnili predškolského vzdelávania aspoň jeden rok pred nástupom do školy, bol vyšší ako SR priemer; do plnej zaškolenosti však chýba 10 %

- do KE škôl aj škôl v KE nastúpil za sledované roky **v porovnaní so SR benchmarkom do prvého ročníka vyšší podiel žiakov, ktorí sa pred nástupom do školy zúčastnili vzdelávania v materskej škole** (89,6 %, resp. 90,1 % vs. 83,9% žiakov v 1. ročníku)
 - o v 3 KE školách (9 %) a v 9 školách v KE (18,5 %) bola za posledné štyri školské roky 100 % zaškolenosť detí v 1. ročníku (t.j. všetci žiaci absolvovali aspoň 1 rok MŠ)
 - na všetkých týchto školách tiež v 1. ročníku neprepadol ani jeden žiak
 - o v 8 KE školách (23 %) a v 10 školách v KE (20,5 %) bola za posledné štyri školské roky zaškolenosť v priemere nižšia, ako SR benchmark (t.j. nižšia ako 84 %)
 - okrem jednej školy v týchto školách za sledované obdobie v 1. ročníku prepadalo určité percento žiakov (0,8 – 19 % žiakov)
- miera zaškolenosti pred 1. ročníkom bola mierne vyššia, ak sa do počtu žiakov s MŠ započítali aj žiaci, ktorí sa rok pred nástupom do 1. ročníka zúčastňovali výučby v nultom ročníku^{21,22}
 - o nultý ročník sa otváral na dvoch KE školách a troch školách v KE
 - o v prípade ZŠ Ľ. Podjavorinskej sa takto miera zaškolenosti pred nástupom do 1. ročníka zvýšila o 58 – 79,5 p.b.; v prípade ZŠ Mládežnícka o 13,5 – 18,1 p.b.
 - o efektívnosť nultého ročníka je však veľmi otáznava (Revízia 2020, 66) – zvyšuje pravdepodobnosť PUŠD (nultý ročník sa započítava do rokov PŠD), má segregáčny efekt + z dát KE škôl nie je jasné, či absolvovanie nultého ročníka pomohlo žiakom, aby následne v 1. ročníku neprepadli – školy, ktoré otvárali nultý ročník, patria zároveň medzi školy, kde v 1. ročníku aj tak prepadáva najvyšší pomer žiakov

²¹ Nultý ročník sa zriaďuje pre žiakov zo SZP, ak nedosahujú školskú zrelosť

²² Za predpokladu, že všetci žiaci po absolvovaní nultého ročníka pokračujú v štúdiu 1. na tej istej škole, 2. v 1. ročníku (t.j. neopakujú nultý ročník)

Graf X: Podiel žiakov v 1. ročníku, ktorí pred nástupom do základnej školy absolvovali MŠ alebo nultý ročník (v %, priemer 2016-2019)

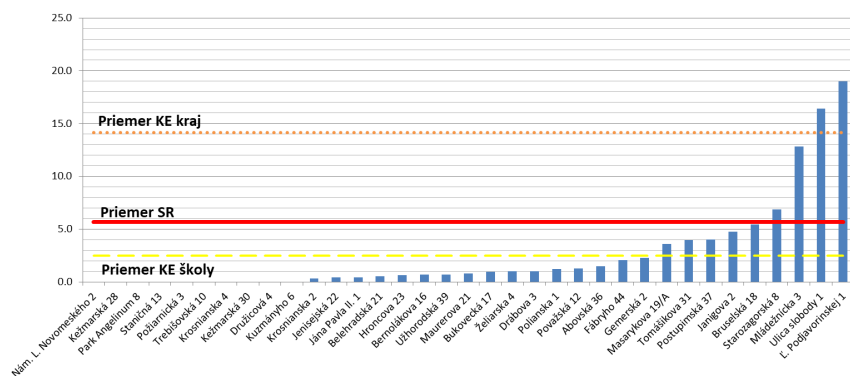

Pozn.: len KE školy (N = 34); zelené časti stĺpcov v grafe vyjadrujú podiel detí, ktoré do 1. ročníka nastúpili po absolvovaní nultého ročníka

Podiel detí, ktoré aspoň raz opakovali prvý ročník ZŠ, je nižší ako SR priemer, ale výrazný problém majú štyri základné školy

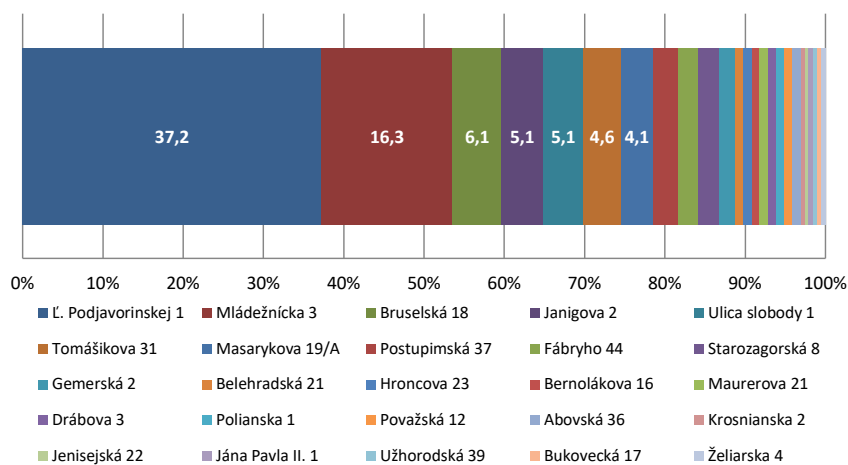
- v sledovanom období opakoval prvý ročník menší podiel žiakov v KE školách aj v školách v KE v porovnaní so SR benchmarkom (2,5 %, resp. 2,3 % vs. 5,7 %)
 - o v 9 KE školách (26,5 %) a v 18 školách v KE (36,7 %) nemali za sledované obdobie žiadneho žiaka, ktorý by musel opakovať 1. ročník
 - o v 4 KE školách (11,5 %) a v 6 školách v KE (12 %) bol podiel žiakov, ktorí museli opakovať 1. ročník, vyšší ako SR benchmark
 - v prípade KE škôl navštevovala viac ako polovica žiakov, ktorí prepadli v 1. ročníku, ZŠ L. Podjavorinskej (37,2 % všetkých žiakov, ktorí prepadli v 1. ročníku v KE školách) a ZŠ Mládežnícku (16,3 % všetkých žiakov, ktorí prepadli v 1. ročníku v KE školách)
 - v prípade škôl v KE navštevovala viac ako polovica žiakov, ktorí prepadli v 1. ročníku, ZŠ L. Podjavorinskej (33,3 % všetkých žiakov, ktorí prepadli v 1. ročníku v školách v KE), ZŠ Mládežnícku (14,6 % všetkých žiakov, ktorí prepadli v 1. ročníku v školách v KE) a súkromnú ZŠ Galaktická (8,2 % všetkých žiakov, ktorí prepadli v 1. ročníku v školách v KE)

Graf X: Podiel žiakov, ktorí opakovali 1. ročník (v %, priemer 2016-2019)

Pozn.: len KE školy (N = 34)

Graf X: Rozloženie žiakov, ktorí opakovali 1. ročník, v KE školách (v % z celkového počtu žiakov, ktorí opakovali 1. ročník v KE školách, priemer 2016-2019)

Pozn.: len KE školy, v ktorých aspoň jeden žiak opakoval 1. ročník (N = 25)

V. Dopady pandémie COVID-19 na vzdelávacie výsledky žiakov

Pandémia COVID-19 bude mať výrazný dopad aj na vzdelávacie výsledky žiakov z dôvodu, že školy neposkytovali klasické prezenčné vzdelávanie spolu takmer jeden školský rok (16. marec 2020 – jún 2020; 24. október 2020 – marec/apríl 2021)²³. Školy boli nútené prejsť na dištančnú formu vzdelávania, ktorej kvalita a spôsob sa medzi školami značne líšili. Čo sa týka prístupu k vzdelávaniu, najzásadnejší dopad mala pandémia na deti z chudobných rodín a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (IVP, 2020). Len na jar 2020 sa podľa zistení Inštitútu vzdelávacej politiky v základných školách do výučby vôbec nezapájalo odhadom 38 000 detí (8,2 %) a na tzv. offline výučbu²⁴ zostalo odkázaných odhadom 95 000 detí (20,6 %).

Je preto vysoko pravdepodobné, že bez poskytnutia kompenzácií žiakom a ich školám v nasledujúcich rokoch:

- 1.) stúpne počet žiakov, ktorí budú nútení opakovat' ročník
- 2.) v horizonte najbližších 8 rokov stúpne počet žiakov, ktorí základnú školu ukončia bez získania základného vzdelania

Žiaci v košických školách boli na tom v priemere lepšie v porovnaní s celoslovenskou situáciou. Odhadovaný podiel žiakov, ktorí sa na jar 2020 vôbec nezapájali do výučby, je na úrovni 5,3 % (KE školy) a 5,1 % (školy v KE); odhadovaný podiel žiakov, ktorí sa učili offline, je na úrovni 15 % (KE školy) a 14,6 % (školy v KE)

- avšak len 4 KE školy (12 %) a 5 škôl v KE (10 %) na jar 2020 nevykazovali ani jedného žiaka, ktorý by sa vôbec nezapájal do výučby; naopak, 5 KE škôl (15 %) a 7 škôl v KE (14 %) mali 10 a viac % žiakov, ktorí sa vôbec nezapájali do výučby
- len 5 KE škôl (15 %) a 8 škôl v KE (16 %) na jar 2020 nevykazovali ani jedného žiaka, ktorý by sa učil offline spôsobom; naopak, 29 KE škôl (85 %) a 40 škôl v KE (81,5 %) mali aspoň 1 žiaka, ktorý sa učil offline spôsobom
 - o najkritickejšia situácia bola v ZŠ Ľ. Podjavorinskej (90 % žiakov offline), ZŠ Ulica Slobody 1 (75 % žiakov offline), ZŠ Park Angelinium (30 % žiakov offline), ZŠ Mládežnícka (25 % žiakov offline), ZŠ Požiarnícka (25 % žiakov offline) a ZŠ Užhorodská (20 % žiakov offline)

Základné školy nemali veľa systémových možností, ako žiakom kompenzovať výpadok z prezenčnej výučby. Medzi štátom určené možnosti patrili:

- 1.) možnosť zorganizovať letnú školu v auguste 2020
 - o túto možnosť využili 4 KE školy (12 %) a 6 škôl v KE (12 %)

²³ Dĺžka neposkytovanie prezenčného vzdelávania sa líšila 1. podľa stupňa ZŠ, 2. podľa epidemiologickej situácie v danom okrese, 3. podľa ochoty zákonných zástupcov podstupovať testovanie na prítomnosť COVID 19 každý týždeň

²⁴ T.j. výučba, ktorá neprobíhala prostredníctvom internetu – najčastejšie išlo o zasielanie papierových zadaní, výučbu cez telefonický kontakt, prípadne o ich kombináciu

- o nie sú k dispozícii údaje, koľko žiakov zo skupiny ohrozenej školským neúspechom (t.j. žiaci zo SZP; žiaci, ktorí sa učili offline; žiaci, ktorí sa do výučby nezapájali) sa do letných škôl zapojilo a ako dlho mali možnosť sa v nich učiť
- 2.) možnosť upraviť kurikulum pre 1. – 3. ročník ZŠ
 - o nie sú k dispozícii údaje o počte zapojených škôl na území mesta Košice, ktoré túto možnosť využili
- 3.) možnosť zapojiť sa do experimentálneho overovania úpravy kurikula pre 4.-6. ročník a 7.-9. ročník ZŠ
 - o nie sú k dispozícii údaje o počte zapojených škôl na území mesta Košice, ktoré túto možnosť využili
- 4.) možnosť zapojiť sa do projektu doučovania žiakov ZŠ študentmi vysokých škôl
 - o nie sú k dispozícii údaje o počte zapojených škôl na území mesta Košice, ktoré túto možnosť využili
- 5.) možnosť prezenčne vyučovať žiakov zo SZP s ťažkosťami s prístupom k dištančnej výučbe v malých skupinách (5 žiakov a 1 učiteľ, od 12. novembra 2020)
 - o nie sú k dispozícii údaje o počte zapojených škôl na území mesta Košice, ktoré túto možnosť využili
- 6.) možnosť zapojiť sa do programu doučovania („V škole múdrejší I.“, od apríla/mája 2021 do konca školského roka 2020/2021)
 - o v prvom kole výzvy sa do tohto projektu nezapojila ani jedna zo škôl na území mesta Košice
- 7.) možnosť organizovať letnú školu v auguste 2021
 - o údaje počte zapojených škôl na území mesta Košice budú spracované v priebehu júla 2021
 - o nie sú k dispozícii údaje, koľko žiakov zo skupiny ohrozenej školským neúspechom (t.j. žiaci zo SZP; žiaci, ktorí sa učili offline; žiaci, ktorí sa do výučby nezapájali) sa do letných škôl zapojilo a ako dlho mali možnosť sa v nich učiť

Záver:

- 1.) S cieľom získať presnejší prehľad o východiskovej situácii žiakov po pandémii je nutné:
 - a. Dodatočne získať informácie od škôl v KE ohľadom zapájania žiakov do dištančnej výučby a rovnako o spôsobe tohto zapájania (online/offline)

- b. Dodatočne získať informácie od škôl v KE ohľadom zapojenia do kompenzačných projektov – úprava kurikula ZŠ, doučovanie študentmi VŠ, možnosť vyučovať prezenčne v malých skupinách
- 2.) Zabezpečiť systém cielených kompenzačných opatrení, ktorými sa bude žiakom ohrozeným školským neúspechom aspoň sčasti kompenzovať výpadok spôsobený pandémiou COVID-19, najmä, resp. napríklad:
- a. Prostredníctvom ich účasti v ŠKD (žiaci I. stupňa)
 - i. bolo by vhodné odpúšťať poplatky za ŠKD nielen žiakom v PHN (súčasná situácia), ale všetkým žiakom, ktorých daná škola identifikuje ako ohrozených školským neúspechom v dôsledku pandémie COVID-19
 - ii. proaktívna kampaň, resp. terénna práca s cieľom vysvetliť zákonným zástupcom žiakov ohrozených školským neúspechom dôležitosť účasti ich detí v ŠKD
 - iii. posilnenie personálnych kapacít v ŠKD, aby dokázali zvládnuť vyšší počet žiakov bez toho, aby utrpela kvalita poskytovaných služieb
 - b. Prostredníctvom systému doučovania a mentoringu (žiaci I. a II. stupňa)
 - i. najefektívnejší spôsob zapojenia detí do doučovania je vytvoriť ho čo najviac bezbariérov – doučovania by sa nemali diať len v základných školách, ale aj v iných priestoroch čo najbližšie pri bydlisku žiakov ohrozených školským neúspechom
 - ii. využiť kapacity na území mesta – proaktívne nadviazať spoluprácu s vysokými školami na území mesta Košice, prípadne vyzvať o pomoc aj širšiu verejnosť; zabezpečiť „spárovanie“ žiakov ohrozených školským neúspechom v dôsledku pandémie COVID-19 s poskytovateľmi vzdelávania/mentoringu

Literatúra

UHP (2020). Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou a sociálnym vylúčením. Dostupné na <https://www.minedu.sk/data/att/15944.pdf>

IVP (2020): Hlavné zistenia z dotazníkového prieskumu v základných a stredných školách o priebehu dištančnej výučby v školskom roku 2019/2020. Dostupné na <https://www.minedu.sk/data/att/17338.pdf>